УДК: 178.8 ББК 56.14 Д17

ПОМЕРТИ ВІД ІНФЕКЦІЙ - ФАНТАЗІЇ ЧИ РЕАЛЬНА НЕБЕЗПЕКА?

Богадєльніков І. В.
Кримський державний медичний університет ім. С. І. Георгієвського

Розвиток науки і техніки в XX столітті, величезні соціальні перетворення в багатьох цивілізованих країнах світу, відкриття і впровадження в клінічну практику великої кількості антибактеріальних засобів (тільки антибіотиків більше 300), специфічних вакцин, сироваток привели до значного зменшення інфекційної захворюваності, ліквідації спалахів окремих інфекцій та різкого зниження смертності від них. Врятовано життя сотень мільйонів людей. З'явився термін «керовані» інфекції, виникло питання про ліквідацію деяких інфекційних захворювань у світовому масштабі.

Ці успіхи породили думку про те, що існуючі інфекційні хвороби – справа часу, і близький день, коли всі вони зникнуть. Для досягнення даної благородної мети десятки вчених і лікарів жертвували собою, заражаючись невідомими або маловідомими збудниками з метою розкриття механізмів розвитку захворювання і знаходження засобів боротьби з ними. «Сверблячка» боротьби за зникнення інфекційних хвороб була настільки сильною в минулому столітті, що і зараз світова спільнота ставить перед собою завдання повної ліквідації деяких інфекцій, в тому числі поліомієліту (до 2003 року), кору (до 2007 року). Захворюваність Haemophilus influenzae та дифтерією прагнуть знизити до 0,1 / 100000 населення, захворюваність на гепатит В – на 80%, досягти рівня захворюваності менше 0,01 / 1000 по вродженій краснусі, а по вродженому сифілісу – менше 0,01 на 1000 новонароджених [1].

І це відбувається, коли 50-70 років успішної боротьби з багатьма інфекційними хворобами не принесли абсолютного успіху?! Коли на очікування перемоги природа відповіла зростанням частоти добре відомих, але таких, що перебували в тіні інфекцій, таких як псевдотуберкульоз, легіонельоз, лістеріоз, лептоспіроз, геморагічні лихоманки, багато інших. Коли за останні 20 років з'явилося не менше 30 абсолютно нових збудників інфекційних хвороб: СНІДу, вірусних гепатитів, гострих та хронічних діарей, геморагічних лихоманок (Ебола, венесуельської, бразильської, долини Ріфт) [2].

Носійство збудників заразних хвороб – одна з форм інфекційного (інвазійного) процесу, при якому паразитування збудників заразних хвороб в організмі людини і тварини протікає без клінічних проявів і супроводжується виділенням збудника в навколишнє середовище.

Ні до підвищення захворюваності раніше відомими інфекціями, ні до появи збудників нових інфекцій суспільство в цілому, вчені, лікарі виявилися не готовими. Слід зазначити, що мова не йде про новий, взагалі маловідомий клас патогенів - пріонів, або про штучно створених або свідомо змінених збудників, не відомих для лікарів.

Більшість збудників повторно з'явилися або проявили свою активність в останні роки, вони володіють високою патогенністю, що поєднується з постійною природною еволюцією, вимагають для свого розвитку тільки наявність клітин господаря. Нові патогени мають здатність викликати ураження клітин «господаря», яке важко піддається логічному осмисленню [2]. Так, після реплікації вірусної РНК і виходу з клітини господаря на поверхні останньої залишаються оболонкові глікопротеїди, що є «мішенями» для захисних специфічних імуноглобулінів макроорганізму, що ініціює аутоімуннийпроцес. Віруси, що викликають геморагічної лихоманки, здатні перекручувати відомі захисні реакції організму. При розвитку аргентинської і болівійської – інтерферон утворюється в кількості, яка в десятки і сотні разів перевищує його рівень при інших вірусних інфекціях. Як результат, захисний противірусний білок стає ендогенним фактором патогенезу.

І, нарешті, найголовніше – низька точність реплікації генома РНК-вірусів обумовлює високу частоту мутацій, що перевищує

частоту мутацій ДНК в 100 000 разів. Мікроеволюції генома на кінцевому етапі призводять до макроеволюції на рівні штаму або виду з появою патогенів, що істотно відрізняються своїми властивостями від батьківських.

Отже, у природі є матеріальна основа для невичерпного утворення патогенів, перед якими людська популяція виявляється беззахисною. Імунна система організму окремої людини не в змозі слідкувати за появою нових штамів і не встигає забезпечити йому імунологічний захист.

На даний час доведена інфекційна природа багатьох «соматичних» захворювань. Віруси простого герпесу I і II типу викликають рак шийки матки, віруси гепатитів В і С – первинний рак печінки, кардіотропні та Коксакі віруси – ревмокардити та неревматичні кардити. Висунуто гіпотезу про роль хламідій у провокуванні ішемічної хвороби серця та інфаркту міокарда, встановлена інфекційна природа різних видів гастроентерологічної патології та багато іншого [3, 4]. Сьогодні з упевненістю можна сказати, що ситуація з інфекційною захворюваністю вийшла з-під контролю. Ще в 1996 році генеральний директор ВООЗ доктор Накіджама говорив про те, що «назріла глобальна криза в проблемах інфекційних хвороб, від яких не захищені ні бідні, ні багаті, ні одна країна, і ніхто не може дозволити собі їх ігнорувати». Але, як не дивно, ігноруємо.

На людській популяції ігнорування важливості виникнення нових, значної активації раніше «спокійних» збудників інфекційних хвороб відбивається катастрофічним чином. Щодня у світі від інфекційних захворювань помирає 50 тис. осіб. З 52 млн. зареєстрованих смертей в рік від заразних хвороб помирає 17 млн. чоловік, що дорівнює чисельності населення середньої європейської держави. Ще більш вражаюча статистика дитячої смертності: з щорічно вмираючих 12 млн. дітей віком до 14 років, 9 млн. помирають від інфекційних хвороб.

Щоб хоч якось згладити наявну картину, в багатьох країнах реєстрацію та облік інфекційної захворюваності буквально «розподіляють» по інших класах.

Менінгіти, викликані бактеріями, вірусами та іншими збудниками, потрапили в розділ «Хвороби нервової системи та органів чуття», інфекційні перитоніти - в «Хвороби органів травлення» і т.д. Як приклад можна привести такі цифри: в 1999 р. на менінгококову інфекцію в Україні хворіло 888 дітей, з них 100 загинуло! Ці цифри погіршуються ще більш страшним показником. В Україні за період з 1997 по 1999 рр. розбіжності клінічного та патологоанатомічного діагнозів при гострих ураженнях головного мозку і мозкових оболонок у померлих дітей спостерігалося в 46% випадків. Усі ці випадки смерті були віднесені до класу «Захворювання нервової системи» [5]. У підсумку такої практики істинна захворюваність і смертність від інфекційних хвороб виглядає набагато скромніше, ніж від хвороб органів дихання, серцево-судинної системи та ін. А оскільки проблеми інфекційних хвороб немає, немає і коштів на боротьбу з інфекційними хворобами.

Слід звернути увагу на негативні наслідки інфекційних хвороб, зумовлені їх лікуванням та профілактикою. Це, перш за все, надлишкова непрофесійна антибіотикотерапія, за яку останнім часом «тримаються як сліпий за палку». Важливим є питання про доцільність щорічної вакцинації проти передбачуваної епідемії грипу та інших інфекцій. Комерційні фірми рекламують свої препарати, однак ніхто не може сказати про наслідки невиправданої щорічної і неефективною імунізації, тривалого її впливу на імуногенез і стан здоров'я в цілому. Це окрема тема для розмови. Таким чином, людство має величезну захворюваність на інфекційні хвороби, гнітючу летальність, активацію колись «спокійних» інфекцій, діагностика та лікування яких проблематичні, стійку тенденцію до появи нових збудників особливо небезпечних інфекцій, виникнення яких не можна ні передбачити, ні своєчасно діагностувати, ні ефективно лікувати.

Проблема цим не вичерпується. Стає все менше лікарських кадрів, які володіли б глибокими знаннями у сфері інфекційних хвороб. Кардинально питання може бути вирішене шляхом створення кафедр «інфекційної патології людини», які мають стати домінуючими в навчальному процесі серед інших кафедр терапевтичного профілю.

Проблема інфекцій є багатосторонньою, набуває все більшої актуальності і вимагає, як ніколи, якнайсерйознішої уваги.

Резюме. В статті розглядається питання впливу інфекцій на розвиток людської популяції.
Ключові слова: інфекція, захворюваність, суспільство.

Dying from infection – imagination or real threat?

Bohadielnikov I. V.

Summary. The article discusses the issue of the influence of infections on the development of human population.
Keywords: infection, disease incidence, society

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобылева А.А. Подходы Всемирной организации здровоохранения по вопросам эпидемиологического контроля за инфекционными болезнями в Европейском регионе / А.А. Бобылева, С.П. Бережной, Л.Н. Мухарская // Современные инфекции. – 2000. – № 4.
2. Маркин В.А. Вирусные геморрагические лихорадки: проблемы и размышления / В.А. Маркин, А.А. Махлай, Н.Д. Ющук // Эпидемиология и инфекционные болезни. – 1999. – № 6.
3. Покровский В.И. Актуальные направления совершенствования профилактики инфекционных болезней / В.И. Покровский, Г.Г. Онищенко, Б.Л. Черкасский // Эпидемиология и инфекционные болезни. – 2000. – № 1.
4. Савцова З.Д. Вирусные инфекции, ассоциированные с онкологическими заболеваниями человека / З.Д. Савцова, Ю.А. Гриневич, Т.А. Менек // Современные инфекции. – 2000. – № 3.
5. Моисеенко Р.А. Проблемные аспекты в определении нозологии воспалительных заболеваний нервной системы у детей / Р.А. Моисеенко, С.А. Крамарев, В.Ю. Мартынюк // Материалы научно-практической конференции и пленума Ассоциации инфекционистов Украины. – Харьков, 2001.
6. Ребенок Ж.А. Основные затруднения современной антибиотикотерапии /Актуальные вопросы инфекционных заболеваний у детей: Материалы научно-практической конференции, 2-3 октября (2001).